

PROJEKTU LĪDZFINANŠĒ
EIROPAS SAVIENĪBA

Atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests

**BAUDI
LAUKUS**
Latvija

Mācību materiāls

KĀ ATVĒRT „LAUKU LABUMU” SAIMNIECĪBU VIESIEM

Saturs	2
Ievads	3
Saimniecībā nepieciešamā infrastruktūra viesu uzņemšanai	5
1. CEĻA NORĀDES	5
2. AUTO NOVĪETNE	5
3. PREZENTĀCIJU VAI DEGUSTĀCIJU TELPA.....	6
4. APMEKLĒTĀJU TUALETES	6
5. DROŠĪBA UN HIGIĒNA.....	7
Saimniecībai nepieciešamie saskaņojumi, atļaujas, licences	8
Saimniecības produkta prezentēšana apmeklētājiem	9
Viesu uzņemšana „Lauku Labumu” saimniecībā	10
1. IEPRIEKŠĒJA INFORMĀCIJA PAR SAIMNIECĪBU	10
Lauku labumu veidi	11
1. DZĪVNIEKI, PUTNI	11
2. BITES.....	12
3. SĒNES.....	12
4. AMATNIEKI	13
5. DĀRZI UN STĀDI.....	14
6. OGAS, AUGĻI, DĀRŽENI, GRAUDAUGI.....	14
7. ZIVIS, MAKŠĶERĒŠANA, ZVEJOŠANA.....	15
8. LAUKU GARDUMI	16
9. DZĒRIENI.....	16
10. KRODZIŅI.....	17
11. PIRTIS	18
12. ĀRSTNIECĪBAS AUGI UN TĒJAS.....	18
13. PIEMĀJAS SAIMNIECĪBAS.....	19
Viesu nokļūšana līdz saimniecībai	20
Apmeklējuma norise	21
1. SAIMNIECĪBAS APSKATES EKSKURSIJA, PRODUKCIJAS DEGUSTĒŠANA, IEGĀDE.....	21
2. APMEKLĒTĀJU IESAISTĪŠANA LAUKU DARBOS	22
3. AMATU DEMONSTRĒJUMS UN MĀCĪŠANA APMEKLĒTĀJIEM.....	22
4. BIEŽĀKĀS KĻŪDAS APMEKLĒTĀJU UZŅEMŠANĀ:.....	22
„Lauku Labumu” saimniecības popularizēšana	23
1. BIEŽĀK IZMANTOTIE REKLĀMAS UN MĀRKETINGA KANĀLI	23
2. SUVENĪRI.....	24
LLTA Lauku ceļotājs Lauku Labumu koncepcija un mārketinga	25
1. LAUKU LABUMU SIMBOLS – GAILIS:.....	25
2. CĪTI ASOCIĀCIJAS „LAUKU CEĻOTĀJS” MĀRKETINGA PASĀKUMI:.....	27
3. ATVĒRTO DURVJU DIENAS LAUKU TŪRISMA SAIMNIECĪBĀS.....	28

Šis materiāls domāts tiem, kas vēlas iegūt papildu atpazīstamību un ienākumus savai lauku saimniecībai, amatnieka darbnīcai vai ražojošam uzņēmumam, uzņemot apmeklētājus. Līdz ar to saimniecībai rodas vēl viena darbības nozare – tūrisms. Mācību materiāls kalpo kā vadlīnijas saimniekiem vienota, konkurētspējīga un klientiem atpazīstama "Lauku Labumu" tūrisma produkta veidošanā.

Atvērtās saimniecības jeb „Lauku Labumu” saimniecības ir dažādas gan pēc nodarbošanās, gan lieluma, gan apmeklētāju uzņemšanas mērķa.

„Lauku Labumu” saimniecības pamatā var būt, piemēram:

- naturālā saimniecība
- ražojoša lauku saimniecība
- amatnieku darbnīca
- jau sākotnēji uz apmeklētājiem orientēta apskates saimniecība
- lauku krodziņš
- pirts

Naturālai saimniecībai vai mazai amatnieku darbnīcai apmeklētāju uzņemšana var būt nozīmīgs papildu ienākumu avots, un tā var apmeklētājus uzņemt regulāri. Lielākas saimniecības var apmeklētājus uzņemt retāk, piemēram, īpašās atvērto durvju dienās, iesaistoties sava novada tūrisma pasākumos, utt., lai popularizētu savu saimniecību.

Atvērtās saimniecības jeb „Lauku Labumu” saimniecības piedāvājums var būt, piemēram:

- saimniecības apskates ekskursija
- saimniecībā ražotās produkcijas degustēšana
- saimniecībā ražotās produkcijas iegāde
- apmeklētāju iesaistīšana lauku darbos
- amatu demonstrējums un mācīšana apmeklētājiem
- pasākumu programmas
- cits skaidri formulēts piedāvājums apmeklētājiem

Lai izveidotu savu „Lauku Labumu” piedāvājumu, plānojiet un rīkojieties:

- apziniet savus resursus, kas piemēroti „Lauku labumu” piedāvājumam, novērtējiet, kas jums ir, un kas pietrūkst labam piedāvājumam,
- meklējiet labus piemērus, no kā iedvesmoties un atdarināt – gan Latvijā, gan citās valstīs. Izpētiet internetā pieejamo informāciju, izmantojiet iespējas piedalīties pieredzes apmaiņas braucienos, apmeklējiet paši „Lauku labumu” saimniecības un seciniet, ko gribat pārņemt savā pieredzē un ko vēlaties darīt citādi,
- noskaidrojiet iespējamus ieguvumus gan no peļņas, gan mārketinga viedokļa, apziniet arī iespējamus riskus,
- noskaidrojiet pieprasījumu, uzziniet, kādi klienti apmeklē līdzīgas saimniecības, kādu varētu veidot jūs,
- konkrēti formulējiet savu produktu, nosakiet cenas,
- veiciet mārketingu, sniedzot par sevi informāciju maksimāli daudz bezmaksas kanāliem (draugi un paziņas, sociālie tīkli, jūsu pagasta/novada tūrisma informācijas centri, tūrisma asociācijas, lauksaimnieku, amatnieku vai citas atbilstošas organizācijas, Jūsu pagasta/novada pašvaldības mājas lapa, utt.)
- saimniecības atvēršana viesiem ne tikai dod jaunas iespējas popularizēt savu darbību un produkciju, bet arī prasa papildus laiku un darbu no saimniekiem. Sadaliet pienākumus – kurš no jūsu ģimenes vai saimniecības darbiniekiem nodarbosies ar apmeklētājiem – atbildēs uz zvaniem un e-pastiem, pieņems rezervācijas apmeklējumiem, vadīs ekskursijas, nodarbosies ar mārketingu un finansēm, un citiem ar apmeklētāju uzņemšanu saistītiem jautājumiem.
- neatkarīgi no tā, kāds ir Jūsu produkts, plānojiet budžetu! Ar apmeklētāju uzņemšanu saistītie izdevumi nedrīkst pārsniegt ienākumus. Aprēķiniet saprātīgu maksu par apmeklējumu/ekskursiju, apsveriet iespējamus ienākumus no produkcijas pārdošanas uz vietas. Ja apmeklētāju uzņemšana jau sākotnēji iecerēta vairāk kā reklāmas, ne peļņas pasākums, apmeklētāju uzņemšanas bilancei jābūt vismaz „pa nullēm”.

Šis materiāls papildina informatīvo aprakstu "Kas ir lauku labumu saimniecība". Tajā raksturoti „Lauku Labumu” saimniecību veidi un to piedāvājums tūrismā.

SAIMNIECĪBĀ NEPIECIEŠAMĀ INFRASTRUKTŪRA VIESU UZŅEMŠANAI

1. CEĻA NORĀDES

- Skaidras norādes uz saimniecību nepieciešamas, jau sākot no iebraucamā ceļa. Norādes saturs atkarīgs no saimniecības specifikas un saimnieka interesēm.
- Ja vēlaties piesaistīt garāmbraucējus, uz norādes jābūt maksimāli daudz informācijai par jūsu piedāvājumu, piemēram: nosaukums, nodarbošanās veids, piedāvājums apmeklētājiem, darba laiki, tālruņa numurs. Daļu informācijas iespējams attēlot grafiski - piktogrammās, simbolos, zīmējumos, logo, utt. Norādei vēlams būt ar atstarojošiem elementiem, lai tā ir pamanāma arī tumsā.
- Ja nevēlaties piesaistīt garāmbraucējus, bet vēlaties uzņemt apmeklētājus pēc iepriekšēja pieteikuma, ceļa norāde var būt lakoniskāka, taču tai jābūt viegli pamanāmai.

2. AUTO NOVIENTNE

- Auto novietnei minimāli nepieciešams līdzens laukums ar segumu (granti, šķembām, asfaltu, utt.), lai neveidojas dubļi.
- Nepieciešams pietiekami daudz vietas auto novietošanai, atbilstoši plānotajam apmeklētāju skaitam.
- Ja plānojat uzņemt apmeklētāju grupas, nepieciešams pietiekami daudz vietas, lai auto novietnē varētu iebraukt, apstāties un apgriezties tūristu autobuss. Šajā gadījumā jāpārlicinās, vai iebraucamais ceļš ir atbilstošā platumā.
- Auto novietnei nepieciešams atbilstošs apzīmējums – vēlams, visiem atpazīstamā ceļa zīme ar P burtu.
- Dažos gadījumos nepieciešamas arī virziena norādes uz auto novietni, lai svešajā vietā auto vadītājiem, īpaši lielo autobusu šoferiem, ir vieglāk orientēties, piemēram, ja piebraucamais ceļš sazarojas, ja saimniecībā ir vairākas ēkas vai laukumi, utt.
- Apmeklētājiem ir ērti, ja auto novietnē ir izvietotas arī atkritumu tvertnes.
- Ziemas laikā auto novietnei jābūt adekvāti koptai, lai tajā var iebraukt (jānotīra sniegs, ledus, jānokaisa grants vai cits materiāls pret slīdēšanu).

3. PREZENTĀCIJU VAI DEGUSTĀCIJU TELPA

- Saimnieks var sagaidīt apmeklētājus arī ārā, turpat iepazīties un sākt ekskursiju pa savu saimniecību. Taču, ja līst lietus vai laiks ir vēss, ir vēlams, lai virs galvas ir jumts. Tā var būt nojume, terase vai cita viegla būve.
- Atsevišķa prezentāciju un / vai degustāciju telpa būs nepieciešama, ja strādājat ar apmeklētāju grupām. Tajā pirms ekskursijas pa saimniecību notiek vispārēja iepazīstināšana ar saimniecības darbību, pēc ekskursijas notiek produkcijas degustācija, grupas dalībnieki var uzdot jautājumus.
- Ir jāzina telpas optimālā ietilpība – cik lielu apmeklētāju grupu varat izvietot.
- Ja plānojat strādāt ar pieredzes apmaiņas grupām, ir labi, ja pirms ekskursijas varat parādīt prezentāciju vai video par saimniecību, ražošanas ciklu, produkcijas veidiem, utt. Tam nepieciešama prezentāciju tehnika.
- Ja plānojat prezentācijas vai degustācijas, telpā nepieciešamas mēbeles – galds prezentāciju teknikai, galds degustācijām, krēsli vai soli, utt. atbilstoši uzņemamo apmeklētāju skaitam. Ja nav atsevišķas telpas garderobei, nepieciešams statīvs ar pakaramo virsdrēbēm.
- Telpā nepieciešams labs elektriskais apgaismojums. Ieteicams izvēlēties ekonomiskās spuldzes ar patīkamu, siltu gaismu.
- Telpā vēlama komforta gaisa temperatūra +18-25°C.
- Vēlams, lai grīda ir no viegli kopjama materiāla, jo apmeklētāji nepārvelk apavus.
- Telpā ieteicams izvietot informatīvus materiālus par saimniecību un produkciju, piem., foto, plakātus, produkcijas aprakstus, reklāmas lapiņas, vizītkartes līdzņemšanai.
- Nepieciešami degustāciju trauki. Ērti ir vienreiz lietojamie trauki, taču vēlams, lai tie ir labas kvalitātes un videi draudzīgi.

4. APMEKLĒTĀJU TUALETES

- Apmeklētāju tualetēs regulāri jāpārbauda, vai darbojas tualetes pods, apgaismojums, durvju slēdzene, vai nav beidzies tualetes papīrs.
- Tualete regulāri jātīra, jāiztukšo atkritumu tvertne.

- Jānodrošina iespēja viesiem mazgāt rokas – izlietne ar tekošu ūdeni, šķidrās ziepes, papīra salvetes roku slaucīšanai vai roku žāvētājs.
- Uz tualetes durvīm jābūt norādei.
- Iespējams arī izmantot sauso tualeti ārā. Arī tai regulāri jāpārbauda tualetes papīra krājumi. Āra tualetei nepieciešams pietiekams apgaismojums – āra gaisma vai elektriskais apgaismojums.

5. DROŠĪBA UN HIGIĒNA

- Ieteicams saimniecību apdrošināt, sadarbojoties ar apdrošināšanas brokeriem, lai noteiktu jums svarīgākos riskus un piemērotāko apdrošināšanas veidu, kā arī lai pilnībā izprastu iespējamo apdrošināšanas atlīdzības apjomu un nosacījumus.
- Ražošana jānodala no apmeklētāju teritorijas tā, lai ir ievērota gan apmeklētāju, gan paša ražošanas procesa drošība (piem., dzīvnieku saskarsme ar apmeklētājiem, apmeklētāju iespēja piekļūt ražošanas iekārtām, utt.).
- Pēc ekskursijas pa saimniecības telpām, piemēram, kūti, kā arī pirms degustācijām viesiem jānodrošina iespēja nomazgāt rokas.
- Lai izvairītos no infekciju pārnēsāšanas, apmeklētāju grupām saimniecības kūtis var nodrošināt speciālu apģērbu, piemēram, vienreiz lietojamās bahilas, uzsvārcus vai citus aizsardzības līdzekļus. Tas vairāk tiek darīts rūpnieciska apjoma ražojošās saimniecībās.
- Pārtikas ražošanai nepieciešamas atsevišķas telpas, nav pieļaujama saimnieku privātās virtuves izmantošana pārdošanai paredzētas pārtikas ražošanai.
- Pārtikas ražotājas saimniecības, kas vēlas atvērt durvis apmeklētājiem, noteikti jau zina un izpilda Pārtikas un Veterinārā Dienesta prasības. Šeit dažas vispārīgas lietas, ko vērts ņemt vērā saimniecībām, kas vēl nav reģistrētas PVD, bet vēlas piedāvāt viesiem lauku labumu degustāciju:
 - Mēbelēm un iekārtām, kas var nonākt saskarē ar pārtiku, jābūt gludām virsmām, kas ir higiēniskas un viegli tīrāmas;
 - Siltais ēdiens jāuzglabā vismaz 60°C temperatūrā,
 - Dzesējama pārtika jāuzglabā temperatūrā no -1°C līdz +4°C,
 - Saldētas preces jāuzglabā -18°C vai zemākā temperatūrā,
 - Pārtikas preces jāšargā no ārējās vides ietekmes, lai mazinātu inficēšanās risku,
 - Produkti jānovieto vismaz 60cm virs zemes, jāšargā no saules staru iedarbības,
 - Ēdiena sagatavošanas un pasniegšanas vietās, tai skaitā, degustācijām, nepieciešamas atkritumu tvertnes pietiekamā daudzumā.
 - Darbiniekiem, kuri strādā ar pārtiku, nepieciešamas no apmeklētājiem atsevišķas sanitārās telpas.

SAIMNIECĪBAI NEPIECIEŠAMIE SASKAŅOJUMI, ATĻAUJAS, LICENCES

- Saimniecības atvēršanai apmeklētājiem nav nepieciešamas īpašas atļaujas vai saskaņojumi darbībai tūrismā. Lai uzsāktu uzņēmējdarbību tūrismā, vispirms ir vērts iepazīties ar citu lauku tūrisma uzņēmēju pieredzi un noskaidrot praktiskus jautājumus – piemērotāko koncepciju, paredzamo pieprasījumu, konkurenci, tirgus tendences, risinājumus dažādām praktiskām lietām, utt.
- Ja tiek veidots jauns uzņēmums, saimniecisko darbību reģistrē atbilstoši izvēlētajai uzņēmējdarbības formai. Kārtība, kādā reģistrē saimniecisko darbību, publicēta Valsts leņēmumu Dienesta mājas lapā:
<http://www.vid.gov.lv/default.aspx?tabid=8&id=475&hl=1>
- Ja vēlaties uzstādīt ceļa norādi uz saimniecību, tas jāaskaņo ar sava rajona Autoceļu direkciju. Neplānojiet tās uzstādīt uz valsts galvenajiem (A klases) autoceļiem! Sīkāk par to, kur drīkst uzstādīt šīs norādes, lasiet [MK noteikumos Nr. 402](#) (šajos noteikumos tūrisma saimniecība tiek uzskatīts par informācijas objektu).
- Ja vēlaties apskates saimniecībā piedāvāt arī ēdināšanu - skatiet LC izstrādātās un PVD apstiprinātās vadlīnijas ēdiena gatavošanai lauku tūrisma mītnē <http://macies.celotajs.lv/course/view.php?id=24>.
- Ja plānojat piedāvāt apmeklētājiem mājās ražota alkohola degustāciju, vispirms ir jāvēršas ar iesniegumu savā pašvaldībā, lai saņemtu pašvaldības izziņu. Nepieciešama arī PVD atļauja, ko saņem, vērstoties ar iesniegumu teritorijas PVD nodaļā, lai saņemtu atļauju, jāierīko atsevišķa telpa, kurā ražo alkoholu; tā nevar būt pašu virtuve. Ja ražojumu pudelēs grib arī pārdot, jāsamaksā akcīzes nodoklis. Arī uz mājražotājiem attiecas Alkoholisko dzērienu aprites likums <http://likumi.lv/doc.php?id=88009>. Īpaši jāpievērš uzmanība atvieglotajiem noteikumiem - lasāmi 3. pantā <http://likumi.lv/doc.php?id=88009#p3>. Ja vēlaties viesiem tikai rādīt procesu un dot degustēt, bet ne pārdot pudelēs, tad to visu nevajag - tad tā ir ekskursija ar degustāciju.
- Aktuāla praktiska informācija lauku tūrisma uzņēmējiem (likumdošana, nodokļi, utt.) regulāri atrodama asociācijas „Lauku ceļotājs” mājas lapā www.prof.celotajs.lv.
- Lauku tūrisma uzņēmēju profesionālo diskusiju forumā ikvienam ir iespēja uzdot praktiskus jautājumus un atspoguļot aktuālas problēmas:
<http://macies.celotajs.lv/mod/forum/view.php?id=19>.

Uz forumā uzdotajiem jautājumiem atbildes sniedz gan pieredzējuši lauku tūrisma uzņēmēji, gan asociācijas „Lauku ceļotājs” speciālisti, gan kompetento iestāžu, kontroles dienestu, ministriju speciālisti.

SAIMNIECĪBAS PRODUKTA PREZENTĒŠANA APMEKLĒTĀJIEM

Saimniecības produkts ir gan tās ražojumi, gan arī nemateriālā puse – piedzīvojums, pieredze. Lauku saimniecība un tās ražojumi jāprezentē tādā veidā, lai apmeklētājiem ir interesanti un saprotami, un – ražotāju gadījumā – arī, lai rodas vēlēšanās produkciju iegādāties. Svarīgs ir sekojošais:

- Produkta apraksts – saimnieka stāstījumā vai rakstiski. Uzsveram produkta labās īpašības, ar ko tas ir noderīgs, nepieciešams vai pat neaizstājams cilvēkam, kas to lieto, un kāpēc. Garšīgs? Skaists? Vērtīgs? Labs veselībai – kādā veidā? Kādi ir iespējamie pielietojumi?
 - Produkta iepakojums - estētisks, ērts un asprātīgs iepakojums rada profesionāla produkta iespaidu. Tieši pievilcīgs iepakojums var radīt vēlēšanos produktu iegādāties. Dabīgu materiālu, piemēram, lina, papīra izmantošana atbilst lauku dzīves tēlam un stereotipiem. Jāņem vērā arī produkcijas veids un iepakojuma izmaksas.
 - Nogaršošanu jeb degustāciju ieteicams noformēt pēc iespējas atraktīvi un pārliecinoši – ar estētiskiem traukiem, īpaši degustācijai iekārtotā vietā, rūpējoties, lai pasniegtajam ēdienam/dzērienam ērti var piekļūt visi grupas dalībnieki. Nav ieteicams izmantot plānus plastmasas vienreiz lietojamus šķīvjus un krūzes, jo tie ir neērti.
 - Izmēģināšana. Ir labi, ja apmeklētāji var ne tikai aplūkot, bet arī pielaikot vai izmēģināt ražojumus, piemēram, amatnieku darbus un rokdarbus, novērtēt, cik labi tie izskatās un cik ērti ir lietošanā. Apmeklētājiem patīks, piemēram, tautas tērpa vai tā daļu, rotu pielaikošana un citas atraktīvas darbības.
 - Prezentrējot savus darinājumus, ekspozīcijas telpā pie sienām var izmantot arī fotoattēlus, kuros redzami jūsu ražojumi lietošanā, piemēram, jaunieši rakstainos cimdos, keramikas traukos pasniegtas garšīgas pusdienas, pirtī gājēji kublā vai tml.
- Iespēja vērot un izmēģināt, kā produkts top, ir daļa no prezentācijas. Apmeklētājiem tā ir iespēja novērtēt roku darbu, izgatavošanas nianses.

- Produkta pieejamība. Prezentējot produktu, ir jāpastāsta, kur vēl ārpus saimniecības to var iegādāties. Iespējams, tā paplašināsies jūsu produkta pastāvīgo pircēju loks.
- Ja nav iespējams parādīt visu ražošanas / saimniecības darbības procesu vai interesantākos ar to saistītos faktus, var sagatavot prezentāciju slaidu vai video formātā.
- Ja jūsu produkcijai ir sertifikāti, izstāžu balvas vai citas atzinības, izcilības zīmes (piem. bioloģiskā saimniecība, sakoptākā sēta vai tml.), izskaidrojiet tās apmeklētājiem: par ko tās piešķirtas, kas piešķīra, kas bija jāveic, lai varētu pretendēt uz šādu atzinību, utt.

VIESU UZŅEMŠANA „LAUKU LABUMU” SAIMNIECĪBĀ

1. IEPRIEKŠĒJA INFORMĀCIJA PAR SAIMNIECĪBU

Lai potenciālie pameklētāji ieinteresētos par jūsu saimniecību un pie jums atbrauktu, ir svarīgi dot par sevi praktisku informāciju, kas palīdz saprast, ko tieši jūs piedāvājat, cik tas maksā, kur jūs atrodaties, kad saimniecība ir atvērta apmeklētājiem, utt.

Svarīgāko informāciju par saimniecības darbību un pakalpojumiem var norādīt piktogrammās.

Šeit kā piemērs dotas asociācijas „Lauku ceļotājs” izstrādātās piktogrammas:

Apmeklējums iepriekš jāpiesaka

Pieņem individuālus ceļotājus

Pieņem tikai grupas

I – XII, mēneši, kuru laikā pieņem apmeklētājus

Vieta ar konkrētu darba laiku, kas jānoskaidro iepriekš

Bioloģiskā saimniecība (sertifikāts)

Nakšņošanas iespējas

Ēdināšana iespējama

Asociācijas „Lauku ceļotājs” biedrs

Kultūras zīme „Latviskais mantojums”

LAUKU LABUMU VEIDI

Ņemot vērā esošos atvērto saimniecību veidus, „Lauku ceļotājs” izveidojis dalījumu, katru veidu apzīmējot ar īpašu piktogrammu.

1. DZĪVNIEKI, PUTNI

Briežu dārzi, zirgu staļļi, safari parki, savvaļas zirgi un govīs, eksotiskie putni (pāvi, strausi, utt.) un dzīvnieki (kameļi, lamas, alpakas, šinšilas, utt.), mājdzīvnieki un mājputni (truši, kazas, aitas, zosis, pīles, vistas). Daudzās saimniecībās piedāvā izjādes ar zirgiem, ponijiem, var iegādāties saimniecību ražojumus – olas, kazas sieru, no strausu spalvām gatavotas rotas, utt.

- briežu dārzi piedāvā dzīvnieku vērošanu voljeros, no skatu tornīšiem, ļauj dzīvniekus arī barot. Saimnieki piedāvā ekskursiju ar stāstījumu par briežu audzēšanu. Dažas saimniecības piedāvā nogaršot un iegādāties medījuma gaļas izstrādājumus.
- Zirgu staļļi piedāvā izjādes, vizināšanos pajūgos vai kamanās. Izjādes notiek iežogotā laukumā vai brīvā dabā, pa saimnieku izstrādātiem maršrutiem. Bērniem parasti piedāvā vizināšanos zirga mugurā, ko saimniecības darbinieks ved pavadā.
- Savvaļas zirgi un govīs apskatāmi brīvā dabā, plašās iežogotās platībās. Saimnieki piedāvā ekskursiju, stāsta par savvaļas govju vai zirgu ieradumiem, dzīvi brīvā dabā, apmeklētāji var tos fotografēt. Saimniecības apskati var apvienot ar pikniku brīvā dabā labiekārtotās piknika vietās.
- Eksotiski putni un dzīvnieki apskatāmi savvaļas aplokos un būros vai slēgtās telpās. Dažās saimniecībās eksotiskie putni un dzīvnieki tiek turēti tikai apskatei, citās – arī gaļas, olu vai vilnas ražošanai.
- Latvijā tradicionālie lauku sētas mājdzīvnieki un mājputni – truši, kazas, vistas, govīs un citi. Bērni var tos apskatīt, pabarot, paglaudīt, kopā fotografēties.

Piemērs: Zemnieku saimniecība „Livi”

Madonas novads, Bērzaunes pagasts.

Vieni no lielākajiem Latvijas kazkopības produkcijas ražotājiem. Audzē ~ 160 tīršķirnes kazas (Alpu, Anglo, Vācu baltā dižciltīgā) un mājas cūkas kuiļus (vaislai). Ekskursija un iesaistīšanās kazu ganišanā. No marta - kazlēnu apskate. Vairāku siera šķirņu degustācija, slaukšanas (~17:00 dienā) demonstrēšana. Piedāvā arī gaļas konservu degustāciju un iegādi. Produktiem nepievieno konservantus!

http://www.celotajs.lv/lv/e/kazas_piena_produkcija_livi?33

http://galerija.celotajs.lv/g/Bounty/Latvia/20181/20181_2.JPG?size=800

2. BITES

Ekskursijas bišu dravās, iepazīstot bišu dzīvi. Medus nogaršošana, vaska sveču liešana. Pie biteniekiem var iegādāties medu.

- Ekskursijā var būt iekļauta dravas apskate, ietērpjot apmeklētājus bitenieku tērpos. Saimnieki parādīs stropa uzbūvi, stāstīs par bišu dzīvi un hierarhiju, senām un mūsdienīgām medus ieguves metodēm, dažādiem biškopības

produktiem, iemācīs, kā atšķirt īstu, kvalitatīvu medu.

- Var nogaršot dažādas medus šķirnes un iegādāties to, kura garšo vislabāk – medus tiek ievākts dažādos laikos, no dažādiem augiem. Dažās saimniecībās var iegādāties ne tikai medu, bet arī citus biškopības produktus.
- Ekskursija tiek papildināta ar apmeklētāju līdzdarbošanos, kur iecienītākais piedāvājums ir vaska sveču liešana. Apmeklētāji savas izlietas sveces ņem līdzi uz mājām.

Piemērs: Padure „Medulāji”

Kuldīgas novads, Padures pagasts

Bitenieks vada ekskursiju pa bišu dravu, demonstrē medus iegūšanas procesu un piedāvā dažādu ziedu medus, ziedputekšņu, propolisa, bišu māšu un saimju iegādi. Saimniecībā iekārtots muzejs ar vairāk nekā simts gadu veciem bišu stropiem.

<http://galerija.celotajs.lv/lv/f/Bounty/Latvia/20534>

3. SĒNES

Šitaki, austersēnes, meža sēnes un sēņošana, degustācija, produkcijas iegāde, pagatavošanas receptes.

- Sēņu audzētāji piedāvā ekskursijas gan brīvā dabā, gan telpās, stāstot par sēņu audzēšanu, to vērtīgajām īpašībām, izmantošanu pārtikā. Interesenti var saņemt arī konsultācijas sēņu audzēšanā.

- Apmeklētāji var iegādāties sēņu izstrādājumus, piemēram, kaltētas sēnes.
- Dažās saimniecībās piedāvā ne tikai degustācijas, bet arī maltītes no saimniecībā audzētajām sēnēm. Ja ar ēdināšanu saimnieki nenodarbojas paši, ir iespējama

sadarbība ar kādu no tuvējiem ēdināšanas uzņēmumiem, kur apmeklētājiem ir iespēja baudīt saimniecībā audzēto sēņu karbonādes, mērces un citus interesantus ēdienus.

- Ir saimniecības, kas piedāvā viesiem sēņošanu mežā – savās īpašajās sēņu vietās. Saimnieki kopā ar viesiem dodas sēņot, pārzina sēņu sugas, atšķirot ēdamās no mazvērtīgajām vai indīgajām.

Piemērs: „Dulbeni”

Burtnieku novads, Rencēnu pagasts

Saimnieki audzē šitaki sēnes un piedāvā ekskursiju ar stāstījumu par sēņu audzēšanu un to labajām īpašībām. Sēņu iegāde, konsultācijas. Piedāvā bioloģiskā veidā ražotu lauksaimniecības produkciju, medu.

http://www.celotajs.lv/lv/e/zs_dulbeni?58

<http://www.dulbeni.byethost17.com/>

4. AMATNIEKI

Keramīki, akmeņkaļi, kokgriezēji, pinēji, audēji, mucinieki, kalēji, ādas apstrādātāji, rotkaļi, instrumentu meistari. Darbnicu apskate, suvenīru veikaliņi, iespēja darboties pašiem un iegādāties ražojumus.

- Amata meistari gan stāsta, gan rāda, gan ļauj apmeklētājiem pašiem iemēģināt roku un, ja iespējams, saņemt līdzīgu gatavotu lietu.
- Ir arī iespējams iegādāties meistaruru ražojumus.
- Daudzi amatnieki strādā etnogrāfiska stila tradīcijās, citi ir izkropuši savu īpatnēju rokrakstu, ir arī tādi, kuru darbi iederas mūsdienīga stila interjeros.

Piemērs: Salmu muzejs - darbnīca "Salmu lietas"

Dārzniecības iela 4a, Tukums

Vienīgais Salmu muzejs Latvijā (~ 370 salmu/sienu skulptūras/lelles). Salmu radošā darbnīcā ikviens (īpaši – bērni) pēc īpaši izstrādātas metodikas var iegūt pamata prasmes darbā ar salmiem un sienu. Sagatavotos darbiņus var ņemt līdzī. Saimnieki no salmiem gatavo svētku noformējuma un dizaina elementus, kā arī atraktīvus suvenīrus.

http://www.celotajs.lv/lv/e/salmu_lietas

www.salmulietas.lv

5. DĀRZI UN STĀDI

Dārzi ar interesantiem, neparastiem augiem, Latvijā selekcionētas puķu šķirnes, daiļdārzi – dažādu konkursu balvu ieguvēji, stādu audzētavas.

- Dārzu apmeklējumu sezona atkarīga no gadalaika, ieteicams tos apmeklēt ziedu laikā.
- Saimnieki piedāvā ekskursijas dārzā, padomus dārza ierīkošanā, kopšanā, pārdod stādus, puķu

sīpolus un citu stādāmo materiālu.

- Stādu audzētavas piedāvā iegādāties puķu, dekoratīvo augu un koku stādus, sniedz padomus to kopšanā.
- Dažās saimniecībās apskatāmi arī dārzeņu un garšaugu dārzi, kas vienlaikus ir gan dekoratīvi, gan praktiski.

Piemērs: Ūdensrožu diķi

Vecpiebalgas novads, Vecpiebalga

Vecpiebalgas centrā, Bērkroga – Madonas ceļa malā redzams diķis, kurā audzē dažādu šķirņu un krāsu ūdensrozes. Te var noklausīties saimnieka stāstā par to, kā radusies tik populārā „tautas dziesma” par Vecpiebalgas ūdensrozēm. Stādu iegāde un praktiski padomi. Kamēr vecāki klausās stāstus, bērni var pabarot karūsas, kas ēd no rokas.

http://www.celotajs.lv/lv/e/vecpiebalgas_udensrozes?103

6. OGAS, AUGĻI, DĀRZEŅI, GRAUDAUGI

Zemenes, lielogu dzērvenes, avenes, krūmmellenes, arbūzi, vīnogas, tomāti, gurķi, kabači, kartupeļi, ķirbji, graudaugi, kaņepju un citas sēklas.

- Sezonas laikā var iegādāties ogas un augļus, paši salasot tieši no lauka, siltumnīcā vai ābeļdārzā.
- Saimnieki stāsta par dažādām šķirnēm un audzēšanu, piedāvā nogaršot un iegādāties dažādus kārumus no saimniecībā izaudzētā.

- Dažās saimniecībās audzē arbūzus, melones, vīnogas, ko iespējams iegādāties.

Piemērs: "Abullāči"

Beverīnas novads, Brenģu pagasts

Saimnieks Abula upes krasta nogāzē pirmoreiz Latvijā (1996.g.) uzsāka krūmmelleņu audzēšanu. Tagad šeit zeļ plaši krūmmelleņu lauki. Ogu un stādu tirdzniecība, ekskursija ar degustāciju un konsultācijas, dārzu projektēšana un apzaļumošanas darbu plānošana.

http://www.celotajs.lv/lv/e/zs_abullaci?112

www.abullaci.lv

7. ZIVIS, MAKŠĶERĒŠANA, ZVEJOŠANA

Zivju dīķi, makšķerēšana, izbraucieni ar zvejas laivām, vada vilkšana, nēģu tači, zivju žāvēšana, kūpināšana, produkcijas degustācija un iegāde.

- Zivju dīķos piedāvā makšķerēt karpas, foreles, un citas dīķu zivis. Dažkārt saimnieki iznomā arī makšķerēšanas inventāru.
- Piedāvājums var ietvert arī iespēju noķertās zivis pagatavot vai nu uz ugunsкура vai labiekārtotā virtuvē.
- Zvejnieki, kas iet jūrā, piedāvā iegādāties kūpinātas jūras zivis un/vai piedalīties kūpināšanā.
- Piedāvājumā ir arī iešana jūrā kopā ar zvejniekiem, kas notiek agros rītos. Jāņem vērā laika apstākļi un drošība.

Piemērs: Zivju kūpināšana pie Dzintara Zamarīša

Pāvilosta, Smilšu iela 17

Katra mēneša otrajā sestdienā (iepriekš vienojoties – arī citi laiki) saimnieka klātbūtnē katrs pats var iemēģināt prasmes zivju kūpināšanā, kam seko pagatavoto zivju degustācija.

http://www.celotajs.lv/lv/e/dzintars_zamaritis?120

8. LAUKU GARDUMI

Maizes cepēji, konditori, mājas siera, gaļas, desu un citu gardumu ražotāji. Saimniecībās var iegādāties izcilas kvalitātes pārtiku, kas tiek ražota mazos apjomos un nenonāk lielveikalos.

- Piedāvājums ļoti plašs un daudzveidīgs, te ir gan lielākas ražojošas saimniecības un uzņēmumi, gan mazi individuāli ražotāji.
- Ekskursija pa ražotni vai saimniecību parasti beidzas ar produkcijas degustēšanu un iespēju iegādāties ražojumus.
- Saimniecības nereti mēdz gan ražot izejvielas, piemēram, pienu, gan arī gatavot pārtikas produktus, piemēram, rūgušpienu, paniņas, sieru, jogurtu.
- Daudzās saimniecībās ir vairākas nozares – ražo gan piensaimniecības produktus, gan dārzeņus, ogas, augļus vai lopkopības produktus. Nozares cita citu papildina, līdz ar to saimniecība apmeklētājiem ir interesantāka, jo piedāvājums ir daudzveidīgs.

Piemērs: Lauku mājas „Donas”

Smiltenes novads, Blomes pagasts

Maizes cepšana notiek pēc sentēvu tradīcijām: abrā plaucēta, ar rokām mīcīta, mīlota mikla, uz kļavu lapām veidoti kukuliši, kas tiek cepti ar malku kurināmā krāsnī. Viesiem iespēja veidot kukulīti, aizvest mājās paša gatavotu ciemakukuli. Var baudīt arī citus latviskus lauku labumus - žāvētas kotletes, putraindesas. Ja vajag, būs arī 17 sieru veidi!

http://www.celotajs.lv/lv/e/lauku_maja_donas?48
maizesdarbnica.blogspot.com/

9. DZĒRIENI

Atspirdzinošie dzērieni: bērzu, smiltsērķšķu un citas sulas. Mājas vīns, pašdarīts alus, liķieri, uzlējumi un stiprie dzērieni no licencētiem mājražotājiem.

- Daudzi saimnieki piedāvā ekskursijas savās ražotnēs.
- Vīni Latvijā tiek ražoti gan no visdažādākajām ogām un augļiem, gan kļavu un bērzu sulām, gan pat no rabarberiem un citām ne tik ierastām izejvielām.
- Katrai ražotnei parasti ir degustācijas telpa un iespēja vīnus iegādāties.

Piemērs: Bio bērzu sulas produkti

no Libertu ģimenes

Ikšķile, Vīndaru iela 12

Vienīgā vieta Latvijā, kur apmeklētāji ekskursijas laikā tiek iepazīstināti ar pagrabu, kur no bērzu sulām gatavo sīrupu, bērzu vīnu, dzirkstošo vīnu (šampanieti), limonādi un bērzu sulu stipro. Piedāvā produkcijas degustāciju un iegādi.

http://www.celotajs.lv/lv/e/bio_berzu_sulas?127

www.libertu.lv

10.KRODZIŅI

Krodziņi, kafejnīcas un citas vietas laukos un mazpilsētās, kur piedāvā garšīgus, no svaigiem vietējiem produktiem un arī pēc tradicionālām latviešu virtuves receptēm gatavotus ēdienus, kas katrā Latvijas novadā ir atšķirīgi.

- Piesaistot apmeklētāju grupas, tiek izstrādātas īpašas programmas, kuru laikā ne tikai pasniedz ēdienu, bet arī stāsta ar to saistītās svētku un ikdienas tradīcijas, dzied dziesmas. Dažkārt programma paredz apmeklētāju iesaistīšanu ēdiena gatavošanā.
- Ēdienkartē tiek izmantoti vietējie ēdiena nosaukumi ar paskaidrojumiem, vietējais dialekts.
- Piedāvājot latvisko virtuvi, arī interjerā tiek izmantots etnogrāfisks stils vai vietējo meistaruru darinājumi – trauki, mēbeles, tekstils, utt.

Piemērs: Krodziņš „Pie Lielās Karotes”

Vecumnieku novads, Vecumnieku pagasts, Rīgas iela 20

Krodziņš Vecumniekos, kur uz dzīvas uguns tiek gatavotas brokastis, pusdienas un vakariņas seno laiku gaisotnē. Ēdieni tiek gatavoti pēc vecāsmātes recepšu grāmatas. Iespēja nobaudīt garšīgos cūkas činguļus ar skābiem kāpostiem. Saldie ēdieni gatavoti no dabīgām izejvielām. Piedāvājumā firmas ēdieni (rokām gatavoti pīrāgi ar mājās žāvētu gaļu).

<http://www.celotajs.lv/lv/e/lielakarote?165>

11. PIRTIS

Pirts rituāli veselības uzlabošanai un skaistumkopšanai, pirtnieka pakalpojumi.

- Daudzi lauku pirtnieki ir mācījušies Latvijā populārās pirts skolās un piedāvā pirts rituālus jeb noteiktu pāršanas praksi. Katram pirtniekam ir sava specifika, pāršanas un pirtī iešanas paņēmieni.
- Pirts un pāršanas piedāvājums ir attiecīgi sagatavots – ar dažādām zāļu un zaru slotām, uzlējumiem gara mešanai, nepieciešamajiem pirts piederumiem, utt.
- Skaistumkopšanai tiek izmantoti no dabīgiem materiāliem gatavoti skrubi, eļļas, utt., ko nereti gatavo pati saimniece vai saimnieks no saimniecībā audzētām vai iegūtām izejvielām.
- Parasti pirts ir ezera vai diķa krastā, vai arī tiek piedāvāts kubls vai baseins.
- Pirtnieki pārzina arī dažādu ārstniecības augu un tēju iedarbību, piedāvā un iesaka tās viesiem.

Piemērs: Piekūni

Vestienas pagasts, Madonas novads

Piekūnos piedāvā latviskos pirts rituālus, kur pāršanās process apvienots ar tautas dziesmām un zāļu tējām. Pēcāk atpūtu var baudīt senlatviešu stilā no apaļkokiem veidotās gultās. Kopā ar saimniekiem var doties pārgājienos un uzzināt - kā mūsu senči ir sadzīvojuši ar dabu - augiem, akmeņiem, enerģijām.

http://www.celotajs.lv/lv/e/piekuni_pirts?181

www.piekuni.lv

12. ĀRSTNIECĪBAS AUGI UN TĒJAS

Ārstniecības augus apskates saimniecības audzē gan nelielās platībās, piemājas dārzā, gan rūpnieciskos apjomos.

- Ekskursijas pa ārstniecības augu laukiem, iegādājamas zāļu tējas un suvenīri ar ārstniecības augu pildījumu, pārstrādes produkti – eļļas, tinktūras, sīrupi, kosmētika no dabas veltēm.
- Padomi un ieteikumi veselīgam dzīvesveidam, ārstniecības augu pielietojumam. Saimniecības veido ārstniecības augu takas ekskursantiem, iepazīstinot ar augiem dabā.

- Retāks, bet labs piedāvājums ir saimniecībā ierīkota tējnīca, kurā var nobaudīt saimniecībā audzētās tējas.

Piemērs: Zemnieku saimniecība „Ragāres”

Skrīveru novads, Skrīveru pagasts

Saimniecībā (atrodas Daugavas senlejas krasta augšdaļā), aug vairāk nekā 100 augu sugu un šķirņu – dekoratīvie, garšaugi, ārstniecības augi, kā arī tradicionālie latviešu sētas augi. Te apskatāmi Latvijā lielākie Mandžūrijas aktinīdijas (t.s. Ziemeļu kivi) stādījumi. Ekskursija, augu stādu iegāde, tēju, augļu un ogu degustācijas un konsultācijas.

www.celotajs.lv

http://www.celotajs.lv/lv/e/zs_ragares?208

www.ragares.lv

13. PIEMĀJAS SAIMNIECĪBAS

www.celotajs.lv

Nelielas lauku saimniecības, kurās var redzēt tradicionālo saimniekošanu un piedalīties lauku saimniecības dzīvē. Te saimnieko pa vecam, paši audzējot visu nepieciešamo iztikai.

- Šajās saimniecībās ekskursija vai stāsts būs daudzveidīgāks, nekā specializētās saimniecībās, arī iegūtā pieredze katrā apmeklējumā var būt cita, atkarībā no gadalaika, konkrētiem saimniecībā veicamajiem darbiem vai citiem apstākļiem.
- Daudzās saimniecībās sezonas laikā var iegādāties pienu, maizi, sieru, augļus, dārzeņus, medu, ogas. Bērni var apskatīt un pabarot mājdzīvniekus.
- Viesi var iesaistīties lauku darbos – siena vākšanā, malkas skaldīšanā, kartupeļu talkā, utt.
- Piemājas saimniecības dažkārt piedāvā viesiem arī naktsmājas, taču tās netiek pielīdzinātas tūrisma naktsmītnei – šeit viesi, ja vēlas, var tik izguldīti klētiņā, sienaugšā, teltī vai kādā no saimnieku istabām.

Piemērs: "Indāni"

Kandavas novads, Kandavas pagas

Lauku sētā kopā ar bērniem var iepazīt mājdzīvniekus, aplūkot seno darbarīku kolekciju, izbaudīt lauku pirti ar bērza un kadiķa slotiņām, kā arī iemalkot zāļu tēju ar medu un sklandraušiem. Vasarās piedāvā nakšņošanu klētiņā vai pirtsaugšā.

www.celotajs.lv

http://www.celotajs.lv/lv/e/lauku_set_a_indani?149

VIESU NOKĻŪŠANA LĪDZ SAIMNIECĪBAI

- Esiet vienmēr sasniedzami pa tālruni, lai pieņemtu apmeklējuma pieteikumus. Apmeklētāji var zvanīt visdažādākajos laikos – kad esat aizņemti darbos, pie auto stūres un citos apstākļos, kad nav uzreiz iespējams pierakstīt informāciju. Taču centieties turēt pa rokai plānotāju un pie pirmās iespējas pierakstiet svarīgo vai ierakstiet savā tālrunī atgādinājumu, lai pieteikto apmeklējumu neaizmirstu un laicīgi tam sagatavotos.
- Pārskatiet e-pastu vismaz reizi dienā un atbildiet uz informācijas pieprasījumiem vai apmeklējuma pieteikumiem bez kavēšanās.
- Sagatavojiet ceļa aprakstu un/vai karti, ko varat nosūtīt apmeklētājiem elektroniski, lai viņiem būtu vieglāk atrast ceļu uz jūsu saimniecību.
- Nosakiet savas saimniecības GPS koordinātas un pievienojiet populārākajām navigācijas sistēmām. Lielākā daļa no sistēmām pēc pieteikšanās uzreiz nepievieno Jūsu uzņēmumu sarakstam. Vispirms tiek pārbaudīts, vai uzņēmums ir reāls – visbiežāk nosūtot pastkarti uz Jūsu norādīto pasta adresi vai sazinoties pa telefonu. Lai pieteiktos, dodieties uz saiti, kas norādīta pēc katra servisa un tālāk sekojiet instrukcijām, kā pierēģistrēt Jūsu biznesu. Palīdzība un detalizētas instrukcijas bieži ir atrodamas arī YouTube vai citās jautājumu-atbilžu lapās. Visvieglāk tās atrast, meklējot google "How to register your business in Google maps". Attiecīgi Google nomainiet uz Nokia, Bing, Apple, TomTom, utt. Lielākās online kartes un navigācijas sistēmas:

- **Google Maps – meklējiet internetā vietni Google places for Business.**
 2. Bing maps - [Bing business portal](#)
 3. Nokia maps - [Nokia prime Place](#)
 4. Apple maps – diemžēl šobrīd nepieciešams iOS vai OSX daturs, lai pievienotu objektu Apple kartēm. Lasiet vairāk saitē <http://www.didgeroo.com/blog/41-tips-tricks/282-how-to-add-your-business-listing-to-apple-maps>
- **GPS datu sistēmas:**
(lasiet vairāk http://www.ehow.com/how_5813330_list-business-gps.html):
 1. GPS Data Team <http://www.gps-data-team.com/listingstep1.php>
 2. NAVTEQ <http://mapreporter.navteq.com/>
- **Bezmaksas kartes:**
 1. Open street map: <https://www.openstreetmap.org>
Lasiet vairāk: <https://help.openstreetmap.org/questions/13845/add-my-own-business-to-openstreetmap>

1. SAIMNIECĪBAS APSKATES EKSKURSIJA, PRODUKCIJAS DEGUSTĒŠANA, IEGĀDE

- Plānojiet ekskursijas laiku. Vēlams, lai tas nepārsniedz stundu, jo ilgāk var būt grūti piesaistīt apmeklētāju uzmanību un interesi.
- Sākot ekskursiju, iepazīstiniet ar sevi. Pastāstiet, cik ilga būs ekskursija un, ko apmeklētāji redzēs. Izstāstiet būtiskāko informāciju par saimniecību jau pašā ekskursijas sākumā, kamēr visi vēl ir kopā, jo ekskursijas gaitā grupa mēdz izklīst. Tas, protams, atkarīgs no saimniecības veida un apstākļiem.
- Cilvēkam, kurš sagaida apmeklētājus un/vai vada ekskursiju, vēlams apģērbā izmantot kaut ko no attiecīgā amata vai aroda atribūtikas. Tas paspilgtina saimniecības kopējo tēlu, viesiem ir interesantāk.
- Ja paredzēts rādīt ražošanas/amatniecības/ēdiena gatavošanas procesu, saimnieks var būt tērpi darba drēbēs, taču apģērbam jābūt estētiskam, kārtīgam.
- Saimniekam vai saimniecības darbiniekam, kurš sagaida viesus, jābūt koptā izskatā, ievērojot personisko higiēnu.
- Ja tā ir lielāka saimniecība, un ekskursiju vada saimniecības darbinieks, ir labi, ja viņam ir kāda atšķirības zīme, piemēram, piespraude ar vārdu un amatu, (saimniecības gids, vai tml.), T-krekls, cepure vai cits apģērbs ar saimniecības simboliku.
- Esiet jūtīgi pret apmeklētāju noskaņojumu, interesēm un, atkarībā no tā, iespēju robežās improvizējiet. Nenogurdiniet ar pārāk garu stāstījumu vai sīkām tehniskām detaļām, ja par to no apmeklētāju puses nav sevišķas intereses.
- Degustāciju vai ražojumu un suvenīru iegādāšanos parasti piedāvā ekskursijas beigās.
- Ekskursijas nobeigumā dodiet iespēju uzdot jautājumus, ja tie nav uzdoti jau ekskursijas laikā.

2. APMEKLĒTĀJU IESAISTĪŠANA LAUKU DARBOS

- Lielākas saimniecības rīko talkas, kurās apmeklētāji iesaistās ražas novākšanā un var saņemt daļu no pašu salasītās/novāktās ražas.
- Mazākas saimniecības var piedāvāt iesaistīties sezonas darbos – siena vākšanā, ogu lasīšanā, zāles pļaušanā, tēju vākšanā, rudens lapu grābšanā cilvēkiem, kas vēlas fiziski izkustēties, uzturoties lauku saimniecībā.
- Piedāvājums rūpīgi jāpārdomā gan no drošības, gan praktiskās puses. Nepieciešami darba rīki, atbilstošs inventārs (piem., darba cimdi, grozs tēju lasīšanai, utt.).
- Jāatceras, ka iesaistīšana lauku darbos kā tūrisma produkts ir izklaide, un nevajag paļauties, ka ar apmeklētāju palīdzību varētu paveikt reālus saimniecības darbus.

3. AMATU DEMONSTRĒJUMS UN MĀCĪŠANA APMEKLĒTĀJIEM

- Amatu demonstrējumam nepieciešams pietiekami daudz vietas, labs apgaismojums, darba rīki un darba materiāli.
- Rēķinieties, ka grupā var būt vairāki dalībnieki, kuri vēlēšies izmēģināt roku. Iekārtojiet darba vietu tā, lai vairāki cilvēki var darboties reizē.
- Materiāli jātagādā pietiekamā daudzumā, lai paša izgatavoto lietu cilvēks var paņemt līdzi).

4. BIEŽĀKĀS KĻŪDAS APMEKLĒTĀJU UZŅEMŠANĀ:

Dažkārt „Lauku labumu” saimniekošana neizdodas tik veiksmīga, kā cerēts, jo tiek pieļautas kļūdas, kuru dēļ varam zaudēt klientus, saņemt sūdzības. Izplatītākās kļūdas:

- Nav pietiekami labi izplānots, kā sadalīt laiku starp saimniecības darbiem un apmeklētāju uzņemšanu. Rezultātā laika trūkst un viesi tiek uztverti kā traucēklis.
- Nav skaidrs viesu uzņemšanas mērķis – papildus peļņa vai vairāk saimniecības popularizēšana, līdz ar to nav precīzi izveidots piedāvājums apmeklētājiem.
- Trūkst izpratnes par klientu vajadzībām, saimniecība nav pietiekami orientēta uz klientu, piemēram, saimniekus grūti sazināt, uz e-pastiem tiek atbildēts ar lielu novēlošanos.
- Nav noteikts laiks ekskursijai – saimniecības apskatei, saimnieka stāstījums ir par garu un detalizētu.
- Saimniecības apkārtnē vai pagalmā nav sakopts.

Šīs kļūdas ir labojamas, ja saimnieki vēlas mācīties, paši apmeklējot veiksmīgas „Lauku labumu” saimniecības, aicinot ciemos draugus un paziņas, lai tie dotu draudzīgus padomus un aizrādījumus, ieteiktu, ko vajag uzlabot.

1. BIEŽĀK IZMANTOTIE REKLĀMAS UN MĀRKETINGA KANĀLI

- Saimniecībai jāizmanto visas bezmaksas iespējas mārketingam, pirms izmantot maksas reklāmu. Ja piedāvājums ir labs un atšķirīgs no citiem, saimniecība var kļūt populāra samērā ātri, jo cilvēki dalās ar informāciju un labprāt apmeklē jaunas, interesantas, neredzētas vietas.
- Izveidojiet kontu vismaz vienā no sociālajiem tīkliem (Facebook, Twitter), lai regulāri informētu par jaunumiem saimniecībā, Jūsu rīkotajiem pasākumiem. Ja varat izveidot nelielus, pietiekami atraktīvus video, izmantojiet arī Youtube.

Piemērs: Vienkoču parka Facebook profils.

- Jūsu novada Tūrisma informācijas centrs (TIC) ir ieinteresēts apkopot un piedāvāt apmeklētājiem informāciju par visu tūrisma piedāvājumu. Vietējiem TIC ir tieša saskare ar klientiem, tādēļ no tiem varat iegūt informāciju par pieprasījuma tendencēm un izmaiņām, lai attiecīgi varētu pilnveidot savu piedāvājumu. Pārskatiet TIC veidotās reklāmas un mārketinga materiālus, arī to veidotās tūrisma lapas internetā un iedodiet nepieciešamo informāciju par savu saimniecību publicēšanai kādā no tiem. Svarīgi ir labas kvalitātes foto. Neaizmirstiet informēt, ja jūsu piedāvājumā radušās izmaiņas, kas interesantas vai svarīgas klientiem.
- Kur iespējams, iekļaujiet savu piedāvājumu TIC un asociāciju veidotajos novada maršrutos individuāliem ceļotājiem, grupām, auto un velo ceļotājiem.
- Esiet informēti par to, ko dara TIC un vietējā tūrisma asociācija, jūsu kaimiņi – konkurenti vai sadarbības partneri, un apsveriet, kā jūsu uzņēmumu saistīt ar novada, pagasta kopējo piedāvājumu, kā veidot kopīgus tūrisma produktus.
- Iepazīstieties ar vietējām, reģionālajām un nacionālajām organizācijām – apvienībām, asociācijām, utt. (tūrisma, lauksaimnieku, amatnieku vai citām jūsu darbībai atbilstošām) un izmantojiet mārketinga iespējas kopā ar tām.
- Izmantojiet iespējas iepazīstināt ar savu saimniecību vietējo un reģionālo presi, reģionālās televīzijas.
- Izveidojiet vienkāršu mājas lapu savai saimniecībai un apmainieties saitēm ar tūrisma mārketinga organizācijām. Informācija mājas lapā regulāri jāatjauno un jāpapildina. Tajā jābūt precīzai informācijai par pakalpojumiem, cenām, atrašanās vietu. Mājas lapas, kurās informācija netiek regulāri atjaunota, ir grūti atrodamas interneta meklētājos. Vienkāršākais veids, kā tikt pie mājas lapas, ir gatavās bloga lapu programmas. Piemēram - Wordpress, Weebly. Par pamatīgākas mājas lapas veidošanu un pozicionēšanu jau vairāk var uzzināt vietnē <http://macies.celotajs.lv> pieejamajos materiālos „**Kā izveidot savu mājas lapu**” un „**IT lauku tūrisma mārketingā un uzņēmējdarbībā**”.

- Izveidojiet uzņēmuma vizītkartes, rakstisku informāciju par piedāvājumu, apkārtnes maršrutu kartes, ēdienkartes. Dažādi materiāli tiek veidoti pēc nepieciešamības, atkarībā no pieejamā budžeta.
- Piedalieties jūsu novada tūrisma pasākumos un iesaistieties to rīkošanā.

2. SUVENĪRI

- Saimniecību var popularizēt arī ar suvenīriem, kas atgādinās par apmeklējumu.
- Suvenīram jābūt kvalitatīvam un praktiskam, uz tā jābūt saimniecības nosaukumam un kontaktinformācijai, mājas lapas adresei.
- Suvenīram jābūt funkcionālam, ērtam lietošanā.
- Suvenīram nepieciešams savs stāsts, pamatojums. Tam asprātīgā veidā jāatgādina par konkrēto „Lauku Labumu” saimniecību, jāuzsver tās identitāte.
- Mūsdienīgs un inovatīvs. Lai suvenīrs uzrunātu mūsdienīgu cilvēku, tam ir idejiski un dizaina ziņā jābūt gaumīgam, kā arī funkcionāli adekvātam mūsdienu cilvēka vajadzībām un prasībām.
- Zemas izmaksas ražošanā. Gan tūrisma mītnes saimnieka gan apmeklētāja interesēs, lai suvenīrs būtu ekonomisks. Ir labi, ja kā suvenīru var izmantot kaut ko no saimniecībā ražotā, vai arī izmantot suvenīru gatavošanai atlikumus no ražošanas procesa. Suvenīru pārdošanu nevajadzētu uztvert kā biznesu, bet kā papildus servisa un reklāmas pasākumu.

Idejas suvenīriem: Alus vai vīna pudeļu korķu attaisāmie, glāžu un krūžu paliktņi ar vietējo pastaigu taku karti, daudzfunkcionāli kabatas naži, termos, krūzes, t-krekli, pirts cepures un citi piederumi, tējas izlase no vietējām pļavām, virtuves koka piederumi: koka dēļi, karotes, lāpstiņas, u.c., kabatas lukturiši, palielināmie stikli, mušu pletnes, atslēgas piekari, mugursomas vai tarbas, tauriņu ķeramie tīkli, ogošanas un sēņošanas grozi, lietusmēteļi, paštaisītas ziepes, šrubji ar vietējo augu izmantošanu, mājas ražotā lauku labumu produkcija: vīns, siers, medus, ievārijums, u.c., rotaslietas, tekstilija izstrādājumi no dabīgiem materiāliem, latviskos rakstos adītas zeķes, cimdi, ausaines, šalles, u.c.,

LLTA LAUKU CEĻOTĀJS LAUKU LABUMU KONCEPCIJA UN MĀRKETINGS

Atvērtās saimniecības jeb apskates saimniecības darbojas daudzās Eiropas valstīs un asociācija „Lauku ceļotājs”, mācoties no šīs pieredzes, Latvijā popularizē apskates saimniecību koncepciju ar mārketinga nosaukumu „Lauku Labumi”.

Apskates saimniecības var iestāties asociācijā kā biedri un izmantot mārketinga priekšrocības. Asociācijas uzdevums ir gan mārketinga, gan produkta veidošana, kas iekļauj arī dažādus apmācību pasākumus – seminārus, pieredzes apmaiņas un mācību materiālus lauku tūrisma uzņēmējiem. Asociācijas kopsapulces divreiz gadā un citi pasākumi ir savstarpējas iepazīšanās un praktiskas pieredzes apmaiņas iespēja starp lauku tūrisma saimniekiem.

Asociācijas valdē ievēlēti aktīvākie saimnieki, kam ir iniciatīva un idejas lauku tūrisma produkta un asociācijas darbības attīstībai. No 2012. gada par Asociācijas biedriem var kļūt ne tikai naktsmitnes, bet arī citi tūrisma pakalpojumu sniedzēji laukos, tajā skaitā arī apskates saimniecības, amatnieki, tradīciju pasākumu rīkotāji un citi. Vairāk par Asociācijas darbību un ieguvumiem, iestājoties Asociācijā, var lasīt www.prof.celotajs.lv.

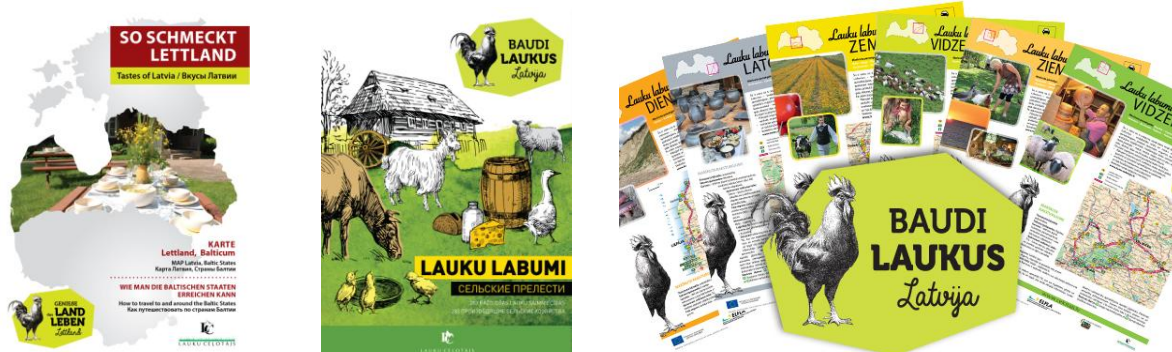
1. LAUKU LABUMU SIMBOLS – GAILIS:

Lai pievērstu uzmanību „Lauku Labumu” produktam un panāktu atpazīstamību, ir izveidots īpašs mārketinga simbols – gailis. Gailis asociē ar Latvijas lauku sētas rotu un lepnumu. Modrs, drosmīgs, krāšņs un lepns, gailis ir kā lauku sētas saimnieks, kas gaida viesus. Gaiļa tēls kalpo kā „Lauku Labumu” logo. Grafiskajā zīmē tas tiek lietots kopā ar saukli „Baudi laukus!”. Lielākajiem mērķa tirgiem sauklis tiek lietots attiecīgi vācu, krievu un angļu valodās: „**Go rural!**”, „**Geniesse das Landleben!**”, „**Махнем в деревню!**”.

Šo logo var lietot visos „Lauku labumu” mārketinga materiālos – gan iespiedmateriālos (reklāmas bukleti, kartes, ceļveži, vizītkartes, plakāti, utt.), gan izdevumu elektroniskajās versijās, gan arī interneta mēdijos (mājas lapās, sociālajos tīklos).

„Lauku ceļotājs” izmanto šo logo sekojošos mārketinga materiālos un pasākumos:

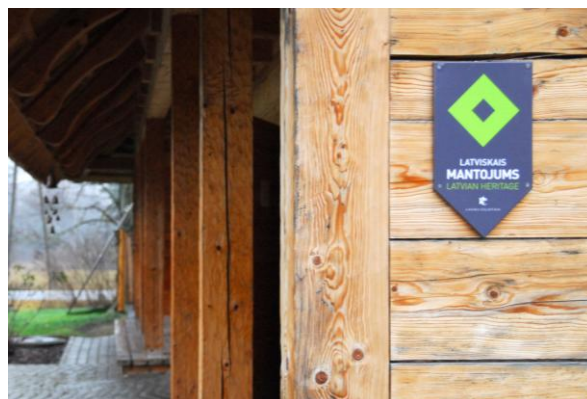

- Ceļvedī „Lauku Labumi”;
- Kartē „Latvijas garšas”;
- Ceļojumu maršrutu aprakstos;
- „Lauku labumu” interneta datu bāzē: <http://www.celotajs.lv/lv/c/wrth/goodies>
- Izstāžu standu noformējumā;
- Uz reklāmas krekliņiem un suvenīriem, u.c.

Logotipu „Baudi laukus” var izmantot arī savos mārketinga materiālos un suvenīros Lauku labumu saimnieki. Lai iegūtu logotipa grafiskos failus un lietošanas vadlīnijas, lūdzu sazinieties ar mums: lauku@celotajs.lv

2. CITI ASOCIĀCIJAS „LAUKU CEĻOTĀJS” MĀRKETINGA PASĀKUMI:

- Izdevums „Atpūta laukos”, pazīstams no 1994. gada, sākotnēji izdots kā lauku tūrisma naktsmītņu katalogs, šobrīd izdevumā ir arī „Lauku Labumu” sadaļa.
- Izdevums „Lauku labumi”.
- Tematiskie tūrisma ceļveži un kartes, piemēram, Kultūras mantojuma karte „Vērts Redzēt”, ceļojumu brošūra „Go Local”, un citi.
- Tematiskie maršruti individuāliem ceļotājiem un grupām, kuros ietver „Lauku labumu” saimniecību apmeklējumus.
- Mediju braucieni (prese, radio, TV), pēc kuriem žurnālisti veido rakstus par apmeklētajām vietām, intervijas ar saimniekiem.
- Mārketinga zīme „Latviskais mantojums” lauku tūrisma produktiem, kas klientiem ļauj iepazīt tradicionāli latviskas vērtības. Zīmi „Latviskais mantojums” var iegūt pakalpojumu sniedzēji: naktsmītnes, lauku saimniecības, amatnieki, ēdināšanas pakalpojumu sniedzēji, latvisko tradīciju pasākumu rīkotāji un vadītāji, muzeji, kolekcijas, prasmju un arodu zinātāji (maizes cepēji, audēji, bitenieki, keramiķi, kalēji, pirtnieki, jumtu licēji, teicēji, dziesminieki, u.c.).
- Dalība tūrisma izstādēs Latvijā un ārvalstīs.
- Interneta mārketinga – sociālie mēdiji. „Lauku ceļotājs” aktīvi lieto sociālos mēdijus Facebook (Lauku celotajs) un Twitter (Laukucelotajs), ievietojot jaunumus no Asociācijas biedriem, interesantas ziņas saistībā ar lauku tūrismu Latvijā un citās valstīs, dabas, kultūras un vides novērojumus, ziņas par Asociācijas jaunajiem biedriem, par Asociācijas aktivitātēm. Asociācijas biedri, kuriem pašiem nav laika vai vēlēšanās ar to nodarboties, var sūtīt savas ziņas Asociācijas birojam e-pastā, un tās tiek ievietotas abos sociālajos tīklos, kā arī www.celotajs.lv jaunumu sadaļā.
- Vismaz 4 reizes gadā tiek izsūtītas preses ziņas, pievēršot mēdiju uzmanību lauku tūrisma norisēm un aktualitātēm.

- E-avīzes ar informāciju par piedāvājumu tiek izsūtītas 2 reizes gadā noteiktai mērķauditorijai – lauku tūrisma interesentiem, medijiem, tūroperatoriem.

3. ATVĒRTO DURVJU DIENAS LAUKU TŪRISMA SAIMNIECĪBĀS

- Atvērto durvju dienas ir labs bezmaksas reklāmas veids. Rīkojot šādu pasākumu pašiem vai iesaistoties plašāka mēroga atvērto durvju dienās, ko rīko dažādas organizācijas, jūsu saimniecība kļūst par tikšanās vietu apmeklētājiem, iegūst iespēju uz vietas popularizēt un pārdot savu produkciju.
- Lai Atvērto Durvju Diena būtu mērķtiecīgs pasākums, izlemiet, kādus apmeklētājus vēlaties piesaistīt, pārdomājiet, kādas ir viņu vajadzības un intereses (piem., grupas, individuālus, ģimenes ar bērniem, vietējos iedzīvotājus vai no tālākas apkārtnes, utt.).
- Pārdomājiet, kā organizēt apmeklētāju plūsmu un infrastruktūru (auto novietne, labierīcības, smēķēšanas vietas, atkritumu tvertnes, apmeklētāju telpas, nojumes, piknika vietas, utt.).
- Izziņojiet Atvērto Durvju Dienu plašsaziņas līdzekļos – vietējā avīzē, novada ziņu portālā, savā mājas lapā, sociālajos portālos, un citur, ievērojot, lai reklāmas izmaksas ir adekvātas. Uzaiciniet žurnālistus pie jums ciemos Atvērto Durvju Dienā. Sagatavojiet informāciju žurnālistiem – svarīgākos faktus par saimniecību, foto un citus materiālus, kas palīdzēs viņiem sagatavot publikācijas. Arī pēc Atvērto Durvju Dienas apkopojiet informāciju par pasākumu un nosūtiet to atbilstošiem saņēmējiem, ievietojiet savā mājas lapā.
- Sagatavojiet dienas programmas saturu – izplānojiet, vai piedāvāsiet ekskursiju, prezentāciju, degustāciju, amatu izmēģināšanu vai citas īpašas aktivitātes (piemēram, atraktīvi konkursi vai sacensības gan bērniem, gan pieaugušajiem).
- Lai apmeklētājiem vieglāk uztvert informāciju, varat saimniecībā izvietot informatīvus plakātus ar īsiem paskaidrojumiem par to, kāds saimniecības darbs tiek veikts katrā vietā, kam domāta apskatei izstādītā lauksaimniecības tehnika, cik daudz un ko konkrētajā vietā saražo/pārstrādā.
- Apmeklētājiem interesanta ir ne tikai vēsture un senās lauksaimniecības metodes, bet arī mūsdienīgas lauku saimniecības. Rādiet un stāstiet par tehnoloģijām, ko izmantojat.

- Atcerieties, ka daudzi jums pašsaprotami lauku dzīves un darba ikdienas fakti pilsētniekiem var būt jaunums un pārsteigums – centieties uztvert, kas saista apmeklētāju interesi, un katrā nākošajā reizē papildiniet vai pamainiet stāstījumu.
- Sagatavojiet ražojumus/suvenīrus pārdošanai.
- Sadaliet darbus – kurš no Jūsu ģimenes vai saimniecības darbiniekiem būs atbildīgs par noteiktiem darbiem Atvērto Durvju Dienā.
- Atvērto Durvju Dienā saimniecības pārstāvjiem jāvalkā atšķirības zīmes, piemēram, T-krekli vai cepurītes ar saimniecības simboliku, piespraudes ar savu vārdu, amatu saimniecībā, utt.
- Uzdodiet kādam no Jūsu ģimenes vai saimniecības fotogrāfēt pasākumu. Vēlāk foto un video lieciet savā mājas lapā, sociālajos portālos, sūtiet sava pagasta/novada tūrisma informācijas centram un citiem, ar ko sadarbojaties mārketingā.
- Dodiet apmeklētājiem iespēju iegādāties atspirdzinošus dzērienus un uzkodas, vēlams, no savas vai kaimiņu saimniecībām.
- Atrodiet veidu, kā noteikt apmeklētāju skaitu (piem., reģistrēšana pie ieejas, apmeklētāju anketas, kurās varat noskaidrot intereses, arī uzzināt vairāk par informācijas par apmeklētājiem).
- Sekojiet līdz izdevumiem un izdevumu/ienākumu kopsavilkumu veiciet uzreiz pēc pasākuma, lai laika gaitā neaizmirstu svarīgo.
- Pēc pasākuma pierakstiet būtiskākos secinājumus, kļūdas, jaunas idejas, lai šo informāciju izmantotu nākamā pasākuma rīkošanā.

Lai veicas!

LAUKU CEĻOTĀJS

Mācību materiālu sagatavoja LLTA „Lauku ceļotājs projekta „Mārketinga kampaņa lauku tūrisma popularizēšanai un lauku tūrisma produktu izveide visos Latvijas reģionos” ietvaros.

www.macies.celotajs.lv

